

Петренко Д.В.

*старший викладач кафедри охорони праці та навколишнього середовища
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ЗМІНА КЛІМАТУ ЯК ЗАГРОЗА ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ

На межі останніх тисячоліть однією з найбільш небезпечних загроз для життя людства стає глобальна екологічна криза, викликана збільшенням населення планети, господарською діяльністю людини та її споживацьким ставленням до природи. Від того, чи зуміє цивілізація її подолати, залежить подальше існування людства. У зв'язку з цим забезпечення загальнолюдської глобальної екологічної безпеки постає перед державами, народами і кожною окремою людиною як завдання всеосяжного планетарного масштабу.

Протягом останніх десятиліть екологічну кризу поглиблює зміна клімату внаслідок глобального потепління. Використання людством протягом останніх ста років викопного палива, неефективне споживання енергії, що виробляється, нераціональне сільське господарство, розвиток автотранспорту призводять до викидів в атмосферу парникових газів та посилення парникового ефекту, що, у свою чергу, викликає кліматичні зміни і пов'язані з ними негативні наслідки. Клімат на планеті, стаючи все більш гарячим і непередбачуваним, ніж він був у минулі два тисячоліття. Прискореними темпами підвищується рівень моря, тануть льодовики, зменшується кількість видів рослин і тварин. Глобальне потепління стає проблемою небаченого раніше загальнопланетарного характеру і ставить питання про існування людини як виду.

Зміна клімату та її наслідки, виходячи за межі суто екологічної кризи, набувають ознак кризи соціальної, загрожуючи безпеці окремих людей і цілих народів. Екстремальні явища, викликані глобальним потеплінням, вже спричинили шкоди здоров'ю та позбавили життя мільйонів жителів Землі. Підвищення рівня світового океану загрожує повним зникненням деяких островних країн. Кліматичні зміни викликають хвороби, призводять до виникнення випадків голоду, ведуть до зростання кількості кліматичних

біженців. Під загрозою опиняється доступ людей до чистої прісної води, продуктів харчування, безпечних місць проживання. Ризик скорочення кількості природних ресурсів і їхня нестача через зміни клімату може стати приводом для міжнародних конфліктів і війн.

Висновки про реальність змін клімату Землі та їх основну причину - діяльність людини - представлено Міжурядовою групою експертів зі зміни клімату (МГЕЗК) [6].

З огляду на глобальний характер загрози, протидія зміні клімату є завданням, яке може бути вирішено виключно спільними діями усіх без винятку держав і народів. З питань клімату під егідою ООН прийнято низку міжнародно-правових актів, головними з яких є:

1. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату 1992 року [5], як перший крок на шляху до вирішення проблеми змін клімату і головною метою якої є недопущення небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему.

2. Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, 1997 року [2] зобов'язує розвинені країни, які є сторонами Протоколу, скорочувати викиди парникових газів. Другий період виконання Кіотського протоколу закінчиться в 2020 році.

3. Паризька угода, прийнята в рамках Рамкової конвенції ООН про зміну клімату у 2015 році [3], головна мета якої полягає в зміцненні глобальних заходів по боротьбі зі зміною клімату для забезпечення сталого низьковуглецевого розвитку, з тим щоб утримати підвищення глобальної температури у ХХІ столітті в межах 2° С понад доіндустріальних рівнів і спробувати знизити цей показник до 1,5° С.

Приєднання майже 200 країн-учасників до міжнародно-правових угод є свідченням визнання ними необхідності та надзвичайної важливості спільних дій для цілей збереження Землі та людства.

Проте заходи протидії зміні клімату не встигають за темпами глобального потепління і виявляються недостатніми. За даними Спеціальній доповіді МГЕЗК (жовтень 2018 року) [1], щоб запобігти негативним наслідкам зміни клімату,

необхідно обмежити глобальне потепління не 2° С, як вважалося раніше, а 1,5° С або більш того. До 2030 року потрібно знизити глобальні викиди в атмосферу двоокису вуглецю (CO₂) на 45 %, а до 2050 року звести цей показник до нуля. Таким чином повітря буде очищено від залишків вуглекислого газу. До 2040 року належить повністю відмовитися від викопного палива. Вирішення цієї задачі потребує змін таких сфер життєдіяльності людини, як енергетика, землеробство, будівництво, транспорт, міські господарства.

Україна не залишається осторонь від вирішення глобальної задачі протидії кліматичним змінам та їх наслідкам. Однією з перших європейських держав приєднавшись до Паризької угоди, Україна прийняла на національному рівні низку нормативно-правових актів на її виконання, зокрема, Концепцію реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року та План заходів щодо її виконання, Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року. Триває розробка другого Національно-визначеного внеску України до Паризької угоди. Зазначені дії не є достатніми. У 2018 році Україна посіла лише 109 місце у рейтингу екологічної ефективності з 180 країн світу.

На щорічних переговорах ООН з клімату у Катовіце (грудень 2018 року) країни-учасники розробили механізм реалізації Паризької угоди (Книгу правил) у частині єдиного підходу до оцінки обсягів викидів, фінансової допомоги на боротьбу з змінами клімату країнам, що розвиваються, з боку країн з високим рівнем доходу, способів оцінки ефективності вжитих заходів.

Проте, не зважаючи на позитивні результати, переговорний процес між країнами у пошуках спільних шляхів протидії глобальному потеплінню виявляється надзвичайно важким, а дії з запобігання кліматичним змінам вкрай недостатніми. Невиконання взятих на себе кліматичних зобов'язань, відмова деяких країн від підтримки спеціального звіту МГЕЗК, неспроможність досягти згоди по усіх складових механізму реалізації Паризької угоди демонструють недостатню політичну волю держав та їх лідерів брати на себе відповідальність за зміну клімату.

Генеральний секретар ООН, характеризує зміну клімату як визначальну загрозу нашого часу. Восени 2019 року ООН скликає саміт за участі лідерів держав, представників бізнесу і громадянського суспільства для спонукання країн до 2020 року переглянути свої національні зобов'язання по клімату та активізувати дії з скорочення викидів, розвитку сталої інфраструктури, переходу на відновлювальні джерела енергії, раціональне ведення сільського господарства, щодо інвестицій в «зелену» економіку [4].

Отже, зміна клімату є однією із найбільш серйозних загроз глобальній загальнолюдській екологічній безпеці. У жителів Землі немає альтернативи: або вони справляться із глобальним потеплінням, або зміна клімату призведе до знищення людини як виду. Протидіяти кліматичним змінам слід вже сьогодні, оскільки зволікання змусить до більших зусиль і витрат. Зупинити глобальне потепління можна виключно спільними узгодженими діями усіх без виключення соціальних сил – держав, громадських організацій, науковців і всіх членів суспільства. Запобігання кліматичним змінам вимагають змін багатьох сфер життєдіяльності людини. Особливе значення у забезпеченні глобальної загальнолюдської безпеки від загрози зміни клімату є усвідомлення всіма соціальними силами реальності загрози, поширення екологічних знань та формування екологічного світогляду людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Глобальное потепление 1,5° С. Специальный доклад МГЭИК о воздействии глобального потепления на 1,5° С выше доиндустриального уровня и связанных с ним глобальных путей выбросов парниковых газов в контексте усиления глобального реагирования на угрозу изменения климата, устойчивого развития и усилий по искоренению нищеты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ipcc.ch/sr15/> .

2. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801

3. Паризька угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161

4. Саммит 2019 по мерам в области изменения климата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/ru/climatechange/sg-guardian-op-ed.shtml>

5. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044

6. IPCC, 2013: Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S.K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 1535 pp.